

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 25 December 1887. N°. 522.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f. 1.20. Afzonderlijke nummers van het blad 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau, Warmoesstraat 108, te Amsterdam. Advertentie: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Vijandschap tusschen uw zaad en haar zaad!

(KERSTFEEST.)

En ik zal vijandschap zetten tusschen u en tusschen deze vrouw, en tusschen uw zaad en tusschen haar zaad: datzelfde zal u den kop vermorzelen, en gij zult het verzenen vermorzelen. (Gen. 3: 15.)

Van „vrede op aarde“ hebben Gods engelen in Efrata gezongen, en geen Kerstnacht is sinds over Christus' kerk voorbijgegaan, of die hemelse jubelzang is van menselijke lippen nagestemd.

Bij de kribbe van Bethlehem belijdt heel de kerk dankbaar en plechtig: Dit Kindeke, in doeken gewonden, is onze Vrede!

Dat de naam van dat Kindeke „Vrede“ zijn zou, had reeds de ziener van oude dagen verkondigd; en de heilige apostel, die ons de schaduw van zijn beeld in Melchizedek toonde, prijst hem als Koning van Salem, d. i. Koning in het rijk der Vredes.

„Vrede door het bloed des Kruises!“ maar een vrede, die ons reeds uit zijn ontvangenis is toegekomen, blijft bij den Kerstjubel de grondtoon van ons hart.

En toch, hoe hoog ge ook dat geroep van heiligen vrede weerklinken laat, toch moet er op gelet, dat de Heilige Geest ons in de Schrift den Kerstnacht niet met vredegejubel, maar juist omgekeerd met een lied der wrake en een geroep van bittere vijandschap heeft ingeluid.

Het eerst is in de Heilige Schrift van den Kerstnacht sprake, als in het Paradijs en Adam en Eva, maar ook de Satan, die beiden verleid had, onder Gods ontszettend oordeel doorgaan.

Toen, in dat heel het lot der wereld beheerschend oogenblik, heeft het Gode belied in het Paradijs zelf, temidden van den schrik des oordeels, waaronder de overtreder bezweek, terstond reeds den Kerstnacht en de kribbe van Bethlehem aan te kondigen.

Immers, toen reeds sprak God de Heere, terwijl Eva er bij stond en Adam het hoorde, tot Satan: „Ik zal vijandschap zetten tusschen u en tusschen deze vrouw, en tusschen uw zaad en tusschen haar zaad“, en met de profetie der schriklijkste wrake voegde de Heere er bij: „Datzelfde zal u den kop vermorzelen en gij zult het verzenen vermorzelen!“

God sprak dus reeds in het Paradijs van de vrouw, van een kind, dat uit een vrouw zou geboren worden, en van dit geboren kind als van den Heiland en Verlosser, die de kinderen der menschen van Satans geweld en list bevrijden zou!

Dit nu is een profetie van Bethlehem; een van verre inroepen van den Kerstnacht. En als hier nu in het Paradijs niet het engelzang, maar meer nog dan dat engelzang, God zelf, dien Kerstnacht van verre laat schemeren, ge hoort het, dan spreekt God niet van vrede, maar omgekeerd van vijandschap, en is niet het „in menschen een welbehagen“, maar over Satan een volkomen triomf, tot zijn kop zal verpletterd zijn, de grondtoon van zijn goddelijk profeteeren.

Nu zijn de zachte tinten goed en de zoete tonen van vrede en lieflijkheid wel-

luidend, en dies luistert ons oor zoo gespannen en met zulk een wellust naar dien schoonen, vriendelijken engelenzang, maar Simeon had toch ook den moed, om aan de moeder des Heeren reeds in den tempel het zwaard voor het oog te laten glinsteren, dat schriklijke zwaard „dat door haar eigen ziel zou gaan.“

Ja, zelfs reeds in Bethlehem is die kribbe en zijn die windselen met dien verrukkelijken engelenzang in schrede tegenspraak. In geen satijn of dons is deze Koning des vredes nedergelegd, maar zelfs wat schier het armste kindeke geroed vindt, is aan dezen Vorst des vredes bij zijn komen in de wereld onthouden.

En als straks Herodes het bloed van dat Kindeke zoekt, en zijn moeder met hem vluchten moet naar Egypte, en kort daarop in Bethlehem zoo menig zwaard gezien wordt, „roodgeverfd“ van het bloed der vermoorde onnoozelheid; en als, sterker nog, dat Kindeke tot man geworden, zelf roept: „Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard!“ en als ten leste alle vrede uit heeft, en dat Kindeke van Bethlehem als een gevloekte en ten doode gedoemde zijn „Eli, Eli, Lamma Sabachtani!“ uitkrikt, — wat dunkt u, spelt dan niet de geheele Schrift ons, dat bij Efrata enkel naar het vredelied der engelen te luisteren, een wiegelen op klanken is, waarvan ge noch den ernst, noch de dieprinnige betekenis verstaat?

Er zijn er niet twee, maar er zijn er drie, met wie ge bij Bethlehem's Kindeke te rekenen hebt.

Er is niet maar God daarboven en de zondaar op aarde, maar er is ook de oude Satan uit het Paradijs, die tusschen beiden scheiding had gemaakt.

Zoo is er dus altoos tweerlei verhouding, waarvan de eene altoos lijnrecht tegen de andere overstaat. Of vrede met God en dan vijandschap met Satan; of vrede met Satan, maar dan vijandschap met God.

Dit nu was de val in het Paradijs, dat de vrouw met Satan vrede maakte, en dies in vijandschap met God kwam te staan. En ook dit is de jubel van den Kerstnacht, dat het in en door het Kindeke weer werd: Vijandschap met Satan en vrede met God. Niet het een zonder het ander, maar die beide steeds onafscheidelijk saam. De aanwezigheid van het eene bewijst, om de waarachtigheid van het andere te toetsen.

En dit nu is oorzaak, waarom bij Bethlehem alleen van vrede en enkel van vrede te roepen, ondiep, oppervlakkig en min ernstig is, en waarom de man, die naar de Schrift wil leeren en ook naar de Schrift zijn Kerstvreugde genieten zal, niet bij dat Vredegeroep van der engelen lippen staan blijft, maar weet dat, daarachter ligt het roepen van vijandschap voor Satan, door God zelf ons aangezegd in het Paradijs.

Had nu Satan alleen in de hel zijn rijk, zoo konde ge dit nog opschorten; maar zoo is het niet, Toen God Adam gesteld had om den hof van het Paradijs te bewaren, d. i. voor de inbreuk van Satan ontoegankelijk te stellen, heeft Eva Adam verleid om Satan binnen te laten. Ze heeft in haar valsche begeerlijkheid den grensdel afgeschoven van de poorte die ze bewaken moest. Zoo heeft Satan toegang tot deze wereld gekregen; en van die ure af is het rijk van Satan niet in de hel gebleven, maar in allerlei schriklijke boosheid ook op deze aarde uitgebreid. Daardoor is deze aarde in boosen zin „wereld“ geworden, „wereldsch“ in haar streven, „wereldsch“

in haar ontwikkeling, en is die wereld zoo scherp tegen den levenden God komen over te staan, dat de heilige apostel ons ook op het Kerstfeest vraagt: „Weet ge niet, o, volk van God, dat de vijandschap der wereld vijandschap tegen God wordt genaamd?“

Daarom kan ons Christenvolk, dat dieper paden zoekt, nooit vrede met den Kerstboom hebben. Want hoe lieflijk bedoeld en hoe vriendelijk zich voordoe, die Kerstboom leidt niet tot Christus op, maar van hem af. Hij bedekt met zijn schaduw de ernst, waarop het hier aankomt. Hij overstraalt met zijn glansen en zijn kleuren de sombere zijde van het Kerstmysterie. Hij vernijnt niet, maar veruitwendigt. Bij dien Kerstboom kan zelfs de spotter niet komen genieten. En het kind wil dan wel van Jezus zingen, o, zingen wat ge maar voorzegt, als het maar straks uw kostelijke geschenken mag wegdragen, en inmiddels zoo machtig door dien boom en door zijn lichtjes en zijn kleuren mag zijn ingenomen, dat het om uw Jezus, die daar boven aan de rechterhand des Vaders zit, en om de glansen die daar in heerlijkheid schitteren, niet geen duizendste van zijn zielsaandacht denkt.

Neen, de boom, waarnaar de Heilige Schrift ons in den Kerstnacht terugleidt, is niet de heidensehe spar met zijn linten en lichtjes, maar is die andere boom, die eens in het Paradijs heeft gestaan, en die door den worm gestoken is, en met wiens verdorren de glans van ons menschelek leven is verbleekt.

Daar, bij dien zondeboom, neemt God de Heere positie, als Hij ons en onzen kinderen de profetie van Bethlehem's mysterie ontluikt; en daar, bij dien verwelkten boom, die in zijn verdorren ons het symbool van de verdorring en versterving onzer ziele is geworden, daartoe kondigt de Heere ons de komst van den Zoon, de geboorte van dat Kindeke aan, dat ons ja den vrede met Hem zou brengen, maar juist door de vijandschap, die Hij zetten zou tusschen Satan en ons hart.

En nu zou het, dat spreekt vanzelf, dwaasheid zijn, bij Bethlehem's kribbe meer aan onze vijandschap tegen Satan, dan aan onzen vrede met God te denken. Maar toch, zal ons jubelen van „vrede met God“ iets meer dan een klank zijn, dan moet er rechtstreeks die vijandschap tegen Satan uit volgen.

Voor wie op het zoet geklank van „vrede“ zonder ernstiger achtergrond drijft, is zijn Kerstvreugde een oase in de woestij des levens. Hij treedt op zijn Kerstfeest een oogenblik uit den strijd van zijn hart en uit de worsteling des levens uit. En nu in dien onnatuurlijken, onwaarachtigen toestand ingedroomd, speelt hij een soort engelenspel, maar dat buiten samenhang staat met den strijd van zijn hart en de realiteit van wat het leven hem aanbiedt.

En zulk Kerstfeestvieren nikt niet, maar schaadt. Het is de kribbe van Bethlehem misbruiken, om een geestelijke ontspanning te genieten; om straks, na genoten vreugd, terug te keeren in een leven, waarop dat Kerstfeest niet past, waarbij het niet hoort, waartusschen het inschoof als een hemelse verschijning.

En dat mag ons Kerstfeest niet zijn. Dat is het mysterie der Vleeschwording aanmerken alsof het geen Vleeschwording ware. Want immers, juist dat Kerstfeest is een inkomen van den Middelaar in de rea-

liteit van ons aanzijn, van ons leven, van onze ingezonkenheid, van onzen strijd en van onze doodelijke benauwing.

Zijn komen tot Bethlehem staat niet op zichzelf, maar is de eerste schrede op een weg, waarop straks de tweede bij Satan in de woestijn, en de derde in Gethsémani, en de vierde in de nederdaling ter helle, en de vijfde in den kruisdood, en de zesde in het graf volgen zal.

Ons Kerstfeest is niet aangelegd op de uitgelatenheid en de gedachteloosheid van den oppervlakkigen jubel. Integendeel. Bij die kribbe begint wel onze verhooging, maar begint zijn vernedering. Die kribbe zelf en die doeken en windselen spellen het u. Geen plaats voor hem in die herberg.

En gaat het nu aan, om door dien eersten stap op den weg van zijn vernedering, als bekoorlijk door zijn schoonheid, u tragisch te laten boeien? Gaat het aan, omdat gij rijk wiert, te vergeten, dat hier zijn armoede begint; zijn arm worden om u rijk te maken?

En zoo dit uzelf stuit, verstaat ge dan den ernst van onze vaders niet, die voor een vieren van het Kerstfeest bang waren, juist uit vrees, dat het Vredegeroep misleiden zou, en de vijandschap met Satan er bij zou vergeten worden?

Door „het vleesch en bloed der kinderen“ aan te nemen, heeft de Middelaar sterker dan door iets, u ja Vrede geboodschapt, maar ook de vijandschap van Satan en van de wereld tegen zich opgewekt.

Die vijandschap begint reeds bij de kribbe en grint reeds uit Jeruzalem hem tegen op hetzelfde oogenblik dat het Vrede op aarde ons door het engelzang wordt toegeroepen.

Die kribbe is voor Satan ondraaglijk. Met deze kribbe heeft zijn rijk uit. Hij weet het, dat dit Kindeke gekomen is, „om zijn werken, de werken des Duivels, te verbreken“, en dat eens door dat Kindeke hem de kop zal worden verplet.

Maar één ding weet hij ook, hij mag aan dat Kindeke eerst nog de verzenen vermorzelen.

En daarop is nu al zijn toelief.

Hij moet ondergaan, maar die éne wrake is hem gelaten. En reeds bij Bethlehem dorst Satan naar het bloed van den Zoon Gods, dat op Golgotha vloeien zal, ook al weet hij, dat hij aan dat bloed zichzelf den dood zal drinken.

En verstaat gij het zoo, o, dan is ons Kerstfeest niet meer een oliedrop op de wateren, maar voegt het in het werkelijk leven van Gods kerke, zoals het alle eeuwen door gekend is.

De Christus geboren en daarmee de vijandschap Satans tegen de kerk losgebroken. Eerst de worsteling ten doode toe op Golgotha. En daarna de eindeloze worsteling om Christus' kerk te verdueren. Het pogen, dat in Bethlehem's kindermoord spreekt, eindeloos herhaald.

Doch dan moet ook de keerzij bij u aanwezig zijn.

Satan u ten vijand, maar ook gij met vijandschap tegen Satan bezield.

Al wie bij de kribbe van Bethlehem een engelenzang uitjubelt, en inmiddels op voet van betamelijken vrede met Satan en betamelijke vijandschap met de ongerechte wereld kan blijven, diens zang girt niet van onbedrieglijke lippen op.

De liefde voor Jezus is geen gevoelszaak, noch een spelen van uw phantasie.

De liefde voor het Kindeke van Beth-

lehem is tegelijk haat tegen de zonde, haat tegen Satan, en haat tegen de onge-rechtigheid, die Satan in deze wereld steunt. Beide gaan even bestendig en tegelijk op en neder als de koude den thermometer dalen doet en de warmte het kwik in de glasluis doet stijgen.

En daarom, wilt ge op uw Kerstfeest den band aan den Middelaar in uw eigen ziel naspeuren, onderzoek dan diep en zeer diep in uw binnenste, of het Gode reeds belied heeft, in u deze felle vijandschap te zetten, die Hij in het Paradijs beloofd heeft.

Wilt ge uw kinderen zegenen, lok ze dan niet door linten en lichtjes en geschenken tot een uitwendige vreugd, maar prent ze afkeer van de zonde, breuke met de wereld, vijandschap tegen Satan in, en zie het, hoe daarmee en daardoor tegelijk de wettelijke liefde voor Jezus zal stijgen.

En als ge dan tot zelfs op uw Kerstfeest hoort van den tegenstand en van de bitterheden, waarmee allerlei vijandige macht zich tegen Gods kerk en Gods volk keert, o, broeders en zusters, houdt u dan niet vreemd en verwondert u daarover niet.

Vijandschap wordt met vijandschap betaald. En zoo u vijandschap tegen Satan in het hart is gezet, wat wonder is het dan, dat deze Satan u wederhaalt.

Er is er maar één, die de vijandschap met den kus des vredes vergeldt: de Ontfermer, die door zijn lieven Zoon u, die vijanden waart, vrede geschonken heeft.

En ook, er is maar één geslacht op aarde, dat als het gescholden wordt, niet weder-scheldt, en als het lijdt, aanziet van dreigen: het geslacht der kinderen Gods, die van hem, die onze Vrede wiert, de barmhertigheden leerden!

KUYPER.

„Geen plaats in de herberg.“

En al baarde haren eeniger boren zoon, en wond hem in doeken, en leide hem neder in de kribbe, omdat voor hem die geen plaats was in de herberg. Lukas 2: 7.

„De vossen hebben hollen en de vogelen des hemels nesten, maar de Zoon des menschen heeft niet waar hij het hoofd nederlegt.“ Zoo was het in de jaren, toen Jezus van stad tot dorp toog. En zoo was het eveneens, toen hij op aarde kwam: „Geen plaats voor hem in de herberg!“

Het was geen vijandschap tegen Jezus, dat er te Bethlehem, in wat wij het logement zouden noemen, geen kamer voor Jozef en Maria vrij was, Lukas zegt duidelijk, dat het kwam door de overvolte.

De beschrijving naar de stammen en geslachten had plotseling een ongewoon groot aantal menschen naar Bethlehem doen reizen; want vooral die families, die nog op een of andere wijze oorspronkelijk in de koningstad van David thuishoorden, waren trotsch op hun afkomst, en bleven om geen prijs weg.

Vandaar, dat er opeens een heele schare van reizigers in het stedeke kwam opdagen; en, gelijk men begrijpt, daar was het logement of de herberg niet op berekend.

Het zal al veel geweest zijn, zoo er voor twee dozijn reizigers tegelijk slaapvertrekken waren; en nu stond opeens heel het huis vol van menschen.

Natuurlijk, wie het eerst kwam, wiert het eerst geholpen. Zoodoende was al spoedig de laatste kamer weggegeven. En toen nu laat in den avond ook nog Jozef met Maria het stedeke binnentog, kon de waard hen niet met den besten wil niet meer helpen; en al wat hij hun aan-

gezicht wordt, door hem ook moet kunnen gedaan worden. De wet dient hun, om te bewijzen, dat de mensch het goede doen kan, terwijl volgens de leer der Schrift en der Hervorming juist het tegendeel waar is, namelijk geheel onbekwaamheid des menschen, God kan zijn wil nooit prijsgeven, moet hem eerder allen schepselen als zijn heilige rijkswet voor oogen houden, en eischt van allen, dat zij zijn wil doen. Hij zou zichzelf vernietigen, zoo Hij zijn wil prijs gaf.

Maar Hij weet daarbij, dat geen mensch een hart heeft, om dezen wil te doen, en dat den mensch geen wet gegeven is, om daardoor levend te worden. Het is geen „spotternij“ van zijn zijde, te eischen, wat niemand geven kan, maar een met zijn natuur verbonden openbaring van zijn wil, waardoor hemel en aarde geschapen zijn en dien Hij den mensch ook eens bekend gemaakt heeft. 't Is geheel hetzelfde, als wanneer Hij bekeering en geloof of eenig ander geestelijk werk eischt. Hij weet zeer goed, dat het geloof niet aller is, en toch beveelt Hij ieder een te gelooven (Art. 17, 30). Zoodoende de zon moet opgaan over de geheele wereld, zoo ook Gods wet en gebod des geloofs, onverschillig, hoe de mensch zich daartoe zet. De wet bewijst niets voor de vrijheid van den mensche-lijken wil.

DE GAAY-FORTMAN

Het Calvinistisch karakter van den Heidelbergschen Catechismus.

DOOR

DR. A. ZAHN.

De hofprediker Joh. Enst Andrea had de prinses onderwezen en noemt in zijn voorrede den Heidelbergschen Catechismus als het leerboek, dat de prinses uit het hoofd moet leeren. In de 49ste vraag wordt de prinses gevraagd: „Als nu de Heilige Schrift de leer der zaligheid bevat, hebt gij daarvan een kort begrip geleerd?“ Antwoord: „Ja, door Gods genade, naar aanleiding van den Christelijken Catechismus, die een openbare geloofsbelijdenis bevat der Gereformeerde kerken.“

Het drie uren lange onderzoek, dat de prinses te ondergaan heeft, is een onschrijvende behandeling van den Heidelberger, die dikwijls dan ook geheel woordelijk voorgedragen wordt. De hofprediker zegt van haar: „Zij heeft geleerd, dat de beste waarheid de hemelsche, het beste sieraad het inwendige, de beste hoogheid de ware ootmoed voor God is. In één woord: De beste kroon is een onverschillige godsvrucht.“

Het examen begint, evenals de Geneeische en de West-

minstersche Catechismus, met de vraag, wat de voornaamste zorg van een verstandig mensch in dit leven zijn moet. Waarop geantwoord wordt: „Dat hij deel mag hebben aan de ware gelukzaligheid, die dan in de gemeenschap met God als het hoogste goed hier in den tijd en hiernaals in de eeuwigheid gevonden wordt.“ Bij de vraag, waarom God valsche godsdiensten toelaat, wordt geantwoord, dat Hij daarbij ten doel heeft de goddeloozen te straffen voor de verachting der waarheid en de vromen te beproeven.

Al haar antwoorden moet de prinses met een aantal Bijbelteksten bewijzen. Als kenteekenen der ware leer wordt, geheel volgens de Gereformeerde beschrijving, gezegd: „Als zij in het werk der zaligheid God boven alles verheft en aan zijn genade alles toeschrijft, en als zij den zondaar op het diepst vernedert en hem alle eigen kracht, roem en eere onttrekt. Bij het kenteeken, dat de Schrift alleen het onfeilbaar Woord Gods is, wordt ook de overeenstemming van het Oude en Nieuwe Verbond opgenoemd, daar het Nieuwe in het Oude verborgen, het Oude in het Nieuwe geopenbaard is. Den inhoud van eenige Bijbelboeken duidt de prinses heel kort aan: „Het boek Job leert geduld, het boek der Psalmen leert bidden, de Spraken leeren wijsheid, de Prediker toont de ijdelheid van alle dingen en de vrees der Gods als den voornaamsten plicht van alle menschen aan. Het Hooglied leert Christus' liefde voor de kerk, zijn geestelijke bruid en haar wederliefde.“ Van het Oude Testament wordt gezegd: „Hem, die het Oude Testament niet leest, is slechts het halve Gods bekend.“ De Heidelbergsche Catechismus wordt dan verder geroemd

als die, welke naar het voorbeeld van den Apostolischen Catechismus van Paulus, den brief aan de Romeinen namelijk, gevormd is en zijn inrichting is anders in geen Catechismus te vinden. Alle drie stukken van den Heidelbergschen Catechismus zijn noodig, want de zonde te kennen zonder verlossing verwekt vertwijfeling, de verlossing zonder dankbaarheid te kennen, bewerkt zorgeloosheid of goddeloosheid.

De belijdenis, dat de mensch geneigd is God en zijn naasten te haten, wordt volstrekt niet zoo hard gevonden, maar geheel in overeenstemming met de Schrift. De val des menschen wordt beschreven als een val uit de grootste eere in de grootste ellende. Adams val is echter de val van het gehele menschelek geslacht.

Dit wordt zeer grondig behandeld. De mensch heeft van het evenbeeld Gods zelfs niet het geringste overgehouden, want de kleinste overblijfsels, die in het verstand en den wil overgebleven zijn, kunnen den mensch niet eens voor de zaligheid voorbereiden. Hiermee wordt de goede grond gelegd voor de leer van het geloof als een werk van God alleen.

In de derde vraag wordt God van alle schuld vrijgesproken, dat Hij nog altijd van den mensch in zijn wet vordert, wat hij niet doen kan; want Hij heeft het recht zijne schuld op te eischen, ook al is het door den schuldenaar versplind. God heeft den mensch zoo geschapen, dat hij zijn wil doen kan.

Deze echt Gereformeerde en ook oud-Lutherse leer is door de geheele moderne theologie en filosofie prijsgeslagen, terwijl men beweert, dat wat van den mensch

kon bieden was, dat zij zich behielden met een rustplekje in het hooi in den stal.

Het was dus geen hardheid. Het was niet, dat er wel plaats was, maar dat men Maria niet op wilde nemen. De waarheid had geen kamer om te vergeven. De stal was al wat hij had!

En ook, er sprak alomtegenwoordig tegen Jezus uit, want wie kende Maria? En niet nog, wie kende het heilig kind Jezus, dat ze nog ongeboren onder het hart droeg?

Dat de Heiland der wereld in een stal geboren werd en in een kribbe zijn eerste levensnacht gesluimerd heeft, is dus geen uiting van menselijke hardvochtigheid, maar een *Goddelijke beschikking*.

De Heere heeft het zoo gewild.

Er is hier een Goddelijke symboliek, waarin het mysterie der Vleeschwording als gehuld ligt. Immanuel had in het hooi der wereld kunnen geboren worden. Kunnen geboren worden te Jeruzalem. In het vorstelijk paleis. Geboren kunnen worden uit een koninklijke prinses. Geboren in een praetorium. En aldus reeds van zijn eerste levensnacht met allen taal en alle weelde der wereld kunnen omringd zijn.

Maar dit heeft de Heere niet gewild.

Door zijn bestel was niet Jeruzalem, maar het vergeten Bethlehem aangewezen. Niet een koninklijke prinses als moeder verkoren, maar een vergeten meisje in haar nederheid. En zoo nu ook is het door Gods bestel, en door dat bestel alleen, dat hier niet slechts alle praal en weelde verre bleef, maar zelfs het noodzakelijke ontbrak. *Dit stal in de herberg* is van Godswege voor de geboorte van Immanuel bestemd.

En zoo is het dan hier de Heere, die iets groots op aarde staat te doen, ja, het grootste dat ooit op aarde bestaan is, maar die juist daarom, al wat onder menschen groot of hoog of eerbear geacht is, wegwerpt en uitsluit, en er lust aan heeft, om het nederde, lage en verachte als uitgangspunt te kiezen.

Zoo toch alleen werd alle menselijke grootheid neergeworpen, en zoo alleen was het enkel *Goddelijke grootheid*, die in dit menselijk verachte blonk.

Hierin nu is al de glorie van het mysterie der Vleeschwording.

De Vleeschwording is de *nederbuigende liefde*, het zich *nederbuigend* ontfermen des Heeren *HEEREN*!

Ze is het ingaan niet maar in deze wereld; en niet maar het optreden onder de kinderen der menschen; neen, maar het ingaan in onze gevallen en vernederde menselijke natuur.

Er is in dit mysterie een zoeken van wat verloren was, en daarom een afhalen naar de diepte, waar dit verloren lag. Ja, zoo diep kon dit verloren niet liggen, of Immanuel dook nog dieper in deze gevallenheid, om zelfs het diepst verloren te ondervangen.

Bij wat zich nog ophield of scheen op te houden; bij wat zich nog ophield of scheen op te buigen; bij wat nog iets ophield of hoog hield, kon Immanuel zich niet aansluiten. Integendeel, dat alles moest eerst naar beneden getrokken, eer het gered kon worden. En juist naar wat reddeloos neerlag, strekten de armen der eeuwige ontferming zich uit.

En wat toont nu de uitkomst?

Maar immers, dat de geboorte van Immanuel niet half zoo roerend en aangrijpend zou geweest zijn, indien in die herberg, wel plaatse voor hem ware geweest.

Stel u voor, dat Jozef en Maria een halven dag vroeger waren aangekomen en nog een goed slaapvertrek hadden gevonden, hoeveel aangrijpende poëzie ware teloor gegaan, en hoeveel minder zou u die geboorte van die Kindeke hebben toegesproken. Hoeveel roerends en goddelijk schoons zouden we hebben geniet.

Ge moet uw Heiland in die schreiende tegenstelling hebben, en anders is hij uw Heiland niet.

Niets van de aarde, niets van de wereld, zelfs geen slaapvertrek en geen wieg.

En nu eerst in die diepgangende tegenstelling blinkt voor u Immanuel in zijn hemelsche glorie en in zijn goddelijke grootheid.

Uit die kribbe spreekt dat heilig Kindeke u heel anders toe, dan uit een rijk gevulde wieg; uit dien stal veel roerender en aangrijpender, dan zoo het geboren ware in een zaal der vorsten.

Juist omdat er nu niets van de wereld is, is er zoo alleen de hemel.

Uw oog wordt niet afgetrokken.

Er is niets dan Immanuel, en in Immanuel de ondoorgrondelijke barmhertigheid van uw God.

En niet anders is het met het volk des Heeren, met de kudde die de Herder op aarde leidt.

Ook bij haar en over haar heeft het Gode beviel diezelfde schreiende tegenstelling te beschikken.

In de kerken van hout, zegt een oud rijmje, waren de predikers van goud! En steeds is het door Jezus' kerk ervaren, dat ze in den stal er beter bij voer dan in een tempel, die veel weg had van een der vorstelijke paleizen.

De herberg is ook een symbool. Symbool van het gemeenschappelijk wereldleven. Want in een logement slapen allerlei reizigers, die anders niet bij elkaar hooren, saam onder één dak.

En nu, in dat gemeenschappelijk wereldleven, daar hoort de kerk van Christus niet. Daar is voor haar geen plaats. Daar vindt ze de stilte niet voor haar goddelijke rust.

Vandaar, dat de kerk van Christus nooit dieper zonk, dan als ze uit den stal weer naar de herberg kroop en volkskerk of staatskerk zocht te worden; en niet eer kwam ze weer op in geestelijken bloei, dan als de Heere haar uit de herberg weer opjag en weer terugwees naar den stal.

Of wilt ge zonder beidspraak.

Zoo dikwijls de kerk haar kracht zocht in geld en goet, in hooge geleerdheid, en in wat roem en eer hij menschen geeft, en aldus *geest* hij de wereld wilde wezen, vernederde en verarmde ze inwendig.

Tot er bij den Heere dan weer gedachten van ontferming waren, en Hij vriendschap tusschen haar en die wereld zette, en ze weer tevreden moest zijn in nederig positie.

En dan ging ook deze Maria weer naar den stal.

Maar in dien stal kon ook deze Maria dan weer het heilig kind Jezus aan haar hart drukken.

Of wilt ge ook hier zonder beidspraak, ook aan de kerk van Christus werd in die nederiger positie de gemeenschap met haar heerlijk Hoof! herschenen.

Meest in den stal der nederheid zijn ze geboren, de geestelijke kinderen van onzen God.

KUYPER.

Amsterdam, 23 December 1887.

Uit Veenendaal is een schrijven aan de synodalen afgegaan, dat, door zijn eenvoud en doeltreffendheid wesprenkend, lezing in wijder kring verdient.

De synodale kerkeraad had er weer op de potstierlijkste wijze huisgehouden.

Niets sparend, stond noch positie ontziende, blind doordrivend op zijn stokpaardje, had ook deze kerkeraad blijkbaar, als een wisselwachter op de spoorlijn, slechts het oogenblik afgewacht, waarop hij den wissel kon omdraaien.

De geloovige belijders onzes Heeren Jesu Christi, die tot reformatie der kerk van Veenendaal besloten hadden, moesten van het lijstje geschrapt.

Hoe eer het kon, hoe beter.

Dan was men van de lastige lieden af! Toch moest men wachten tot het signaal van hooger hand kwam.

Het roode licht moest aan de hooger hand geschild worden, en dan zou ook de Veenendaalse wisselwachter, Da. Houbolt c.s. oogenblikkelijk zijn signaal geven.

En zoo is het dan ook geschied.

Op 7 December 1887 kwam het roode sein van hooger hand en luidde de last: *Afmaken*.

En zie, op 8 December 1887 is de heer Houbolt met de zijnen reeds gereed, en de afmakerij is in minder dan een ommezen uitgevoerd.

Heel het vonnis bestond in deze weinige regels:

Aan den heer P. Roodhuijzen.

De kerkeraad der Ned. Herv. Gemeente te Veenendaal, van hooger hand de officiële kennisgeving ontvangende hebbende, dat zij u met andere gemeentelieden hebt geconstitueerd als kerkeraad eener dusgenaamde Gereformeerde (Dol.) Gemeente, en misdien door woord en daad getoond hebt, u af te scheiden van en niet meer te behooren tot de Ned. Herv. Kerk, heeft de eer te uwer kennis te brengen, dat hij u niet langer als lidmaat diervan kan beschouwen, en ontzet u alzoo bij dezen van uw lidmaatschap in zake verstoring van orde en rust in en tegen de bestaande wettige kerk, volgens het Regl. van Opzicht en Tucht.

De kerkeraad der Ned. Herv. Gemeente, (w.g.) W. A. Houbolt, Praeses, A. J. LOOS, Scriba, J. VAN SCHODENHOVEN, H. VAN EDEN, A. VAN DOORN, H. SIKKEL, A. VAN LEEUWEN, W. VAN DOLDER AZ.

Veenendaal, 8 Dec. 1887.

Nu is er zeker zelden dommer vonnis gevel.

Immers, de Synode had van hooger hand gelaat: Eerst ontzetten, en dan voorts vervallen verklaren van het lidmaatschap.

Maar de Veenendaalse wisselwachter had dit blijkbaar niet gevat, en keert het nu om, en verklaart ze eerst voor vervallen, en zet ze daarna nog eens af.

Zeg zelf, is potstierlijk hier te sterk gezegd?

Maar wat erger is. Het Synod. Regl. van Tucht, waar oorspronkelijk een kundig man aan werkte, wist dan toch zooveel, dat in elk vonnis de feiten en de wetsartikelen moeten vermeld staan; en dat anders het vonnis niet geldt.

Doch zie, ook daar schuilt deze Veenendaalse wisselwachter zonder blikken of blozen overheen. Wat feiten, wat wetsartikelen! Hij maakt af. Wat wilt ge meer? *La mort sans phrase!*

Ja, nog zijn we er niet.

Ge moet namelijk weten, dat de Veenendaalse synodalen, eens aan het afmaken, bovendien probeerden om iemand af te maken, dien ze niet afmaken konden.

En der broederen, de heer Van Wijk namelijk, ontving van den heer Houbolt c. s. ook een schrappings- en ontzettingsbul. Daar hij echter zijn attestatie niet had ingeleverd, en dus ook niet op de lijst stond, was het toch af te dwaas, iets uit een boek te willen schrappen, wat er niet in staat.

Er schoot dan ook niet anders op over, dan dat de heeren Houbolt c. s. zelve hiervan de dwaasheid erkenden, en hun afmakingsbul weer introkken.

Wat dunkt u, gooiën heeren, die zich als kerkeraad van een Christelijke gemeente aanstellen, door zulk een slordige handelwijze niet meer dan hun eigen naam te grabbel?

Toch doet het ons genoegen, dat de nieuw opgetreden Gereformeerde kerkeraad in zijn schrijven van antwoord aan deze heeren hierover zweeg, en met klem en kracht op de geestelijke zaak kwam.

Slechts drie punten legt hij aan deze heeren voor: 1°, indien zij ons van de gemeenschap met de Christelijke kerk hadt afgesneden, zou onze toestand schrikkelijk zijn; 2°, van dat schrikkelijke ontwaren wij niets en is door u niets bedoeld; 3°, derhalve bewijst gijzelven, dat ge niet in naam van een Christelijke kerk spreken kondt.

Doch ziehier het schoon en klaar beoogt:

De mededeeling van uw besluit, waarbij wij volgens uw zeggen van het lidmaatschap der Ned. Herv. Kerk zijn ontzet, heeft op ons een zeer pijnlijken indruk gemaakt, als treurige openbaring van den staat van diep verval, waarin ook Veenendaals kerke verzonken ligt. Deze daad der uitwerping is ons een vernieuwd bewijs van de onafwijkelijke noodzakelijkheid, om de reformatie ook van onze kerk met alle ons ten dienste staande middelen ter hand te nemen.

Ware die hoogere hand, die u volgens uw schrijven tot die uitwerping aandreef, die van den geregenen Koning der kerke, onze zielen zouden moeten wekpenning van schaamte en smart. Ware deze uitbanning, gelijk zij als daad van een kerkeraad daarvan den schijn heeft, de afsnijding van het Lichaam Christi; ware zij, zoals de heilige apostel Paulus spreekt in 1 Cor. 5. vs. 5, een overgeven aan den Satan tot verderf des vleesch, opdat de geest

behouden worde in den dag van onzen Heere Jezus Christus! moesten wij gelooven, dat dit vonnis der ontbinding bereijde zou worden in de hemelen, gelijk volgens des Heeren Jezus' Woord in Math. 16 vs. 19 door de sleutelen van het Koninkrijk der hemelen daartoe de macht aan de ambtsdragers in de gemeente is toevertrouwd; ware dat alles te zamen voor ons het gevolg uwer handeling, hoe zouden wij diep verschrikt en verootmoedigd tot den Troon der Genade onze toevlucht moeten nemen, om uitdelging van zoo zware schuld en verlossing uit die Satanshanden te zoeken. Tot roem van Gods genade echter, die zich ondanks onze zware schuld over ons ontfermde, mogen wij voor u getuigen, dat wij, naarmate wij tot de gehoorzaamheid der geloofs opkerkelijk gebied zijn teruggekeerd, de vertrouwende en zaligende nabijheid van het gezegend Hoofd der gemeente weer mogen genieten, en den heiligen band, waarmede Hij ons aan zijn heerlijk Lichaam wilde vastsoorten, op een nooit door ons zoo gekende wijze mogen gevoelen. In stede van afsnijding (wij moeten daarin voor u roemen ter eere Gods), gevoelen wij ons veel nauwer aan de kerke des Heeren verbonden, en aanvaarden met blijdschap den smaadt, dien ons dat in de wereld voorkeert. Vergissen wij ons echter in u niet, voorzooverre wij niet vreemd zijn aan de kennis der genade, dan hebt gijzelven die ontzettende betekenissen ook niet aan uwe handeling gehecht. Anders toch ware het niet mogelijk geweest, een vonnis van zoover reikende betekenissen uit te spreken, zonder een enkel woord der ontfermende barmhertigheid daaraan toe te voegen; niet mogelijk geweest, dat gij, zoo als gij dat uitspraak, er zelfs een eer in stelt, om ons dat mede te deelen. Neen, wij vertrouwen van u, dat gijzelven die consequentien van uwe daad als kerkeraad der gemeente Christi niet zoudt durven aanvaarden en dat gij daarin niet meer gezien hebt dan een bloot uitwendige handeling der afsnijding van den band der gemeenschap in een genootschap, welks onware en onheilige betekenissen gij, om welke redenen dan ook, wilt blijven handhaven; al noemaakt dat u, ondanks het betere, dat in u nu spreekt, evenals de hoogere kerkbesturen, *hen uit te werpen*, wier behoefte het was voor de eere van Koning Jezus in zijn kerke op te komen en gij de kerkelijke gemeenschap niet verbraken wilt met de bestrijders en loochenaars van den Naam des Heeren.

Maar is dat zoo, hoe vreesselijk oordeelt gij dan uw eigen positie, en rechtvaardigt gij daardoor ons optreden. Of is het niet ontzettend, dat gij als raad der kerke, wien het door den oppersten Herder was opgedragen, de welen uit de schaaapkudde te weren, juist het tegenovergestelde doet, van wat uwe roeping is; dat gij onder den schijn van den Heere te dienen in uw ambt, feitelijk als afdeling van een genootschapsbestuur optreedt, dat ter wille van zijn bestaan de Gereformeerden moet uitwerpen; dat gij onder het decorum van uw ambt, en daardoor de gemeente misleidende, die wederrechtelijke daad hebt volbracht, waardoor de macht der wereld in de kerk wordt bestendigd, waardoor de leugen wordt beschermd, en de waarheid in het aangezicht geslagen wordt? Door dien weg te bewandelen, hebt gij opnieuw uw ambt onheilig, misbruik gemaakt van de u toevertrouwde macht, en daardoor het recht der gemeente bevestigd, om andere ambtsdragers in uwe plaats te stellen.

Met een duidelijk uitgesproken protest dus tegen uw uitbanningsvonnis, dat voor ons om de bovengemelde redenen geen kracht heeft, en waartegenover wij getuigen, ons zeer beaist als leden der kerk van Veenendaal te blijven beschouwen, en zoo noodig, als zoodanig op te treden, wenschen wij tevens onze groote droefheid over uwe verbinding uit te spreken; eene verbinding echter, waardoor uwe schuld niet wordt weggenomen. Ontfermte zich de Heere ook over u, gelijk als over ons, en rukte hij u den blinddoek, die u verhindert en uw eigen toestand, en den onzen, en dien der kerke alhier in het rechte licht te beschouwen, van de oogen. Verootmoedige Hij u ook over deze daad, en schenke Hij u, terugkerende tot den weg der gehoorzaamheid, die lijdschap en dien vrede, die op de door Hem verordende paden wordt gevonden. Het is ons drang des harten, u dat toe te wenschen, gelijk het ook krachtens ons ambt onze roeping is, u dat met nadruk onder het oog te brengen.

Wij hebben de eer te zijn

de leden van den kerkeraad der Nederl. Geref. kerk (Dol.) te Veenendaal. (w.g.) P. ROODHUIZEN, H. VAN RESNES, H. HIESCH GEN, C. HEIJ, H. HARDEMANN.

Veenendaal, 15 Dec. 1887.

Deze geestelijke logica is onverwiltig. Er is niets tegen in te brengen. Een kerkeraad, die leden uitbait bij manier zoals men leden van een kegelgenootschap baloteert, doet daarmee zelf afstand van zijn geestelijke karakter.

Men behoeft dan deze beide stukken van den Synodalen en den Gereformeerden kerkeraad ook maar even te vergelijken, om terstond, zoo men geestelijk onderscheiden kan, te voelen en te tasten, waar de kerk van Christus en waar slechts een formeel genootschap sprak.

We kunnen ons uitnemend wel voorstellen, dat ons schrijven over het Sacrament van den heiligen Doops eerste openbaarmaking van de zichtbare kerk van Christus, in meer dan één kring met zekere verbazing ontvangen is.

Niet, omdat er iets tegen te zeggen viel, maar juist omdat de conscientie van alle Gereformeerden er aanstonds bij moest vallen.

Het was toch alleen uit de klare en duidelijke belijdenis der Gereformeerden als overgeschreven, en door de vaste practijk van alle Gereformeerden, hier te lande en daarbuiten, bevestigd.

Edoch (en dit is natuurlijk), redeneerende van den heiligen Doop uit, dan komt u vanzelf de vraag op de lippen: „Maar elieve, waar gaan we zoodoende heen? Zijn dan alle gedoopten van de kudde des Heeren? Moet dan over die allen ons opzicht gaan?”

En op het hooren van die vragen geven we grif toe: Hier is metterdaad een misverstand; en mits men maar niet begane metaan den heiligen Doop te tornen,

zal men zien, dat we lang ons laatste woord nog niet gezegd hebben.

Maar vóór alle dingen vragen we een maanklijke, eerlijke discussie.

Als onzerzijds op het Sacrament van den heiligen Doop wordt gewezen, en desangaan de worden eenige stellingen geformuleerd, en deze stellingen leiden in verband met de door uzelf gevolgde practijk; tot een conclusie die niet in uw kader past, dan moogt ge niet eenvoudig zeggen: *Dat nooit!*

Neen, dan is het uw roeping en uw plicht, om stuk voor stuk elk onzer stellingen omtrent den heiligen Doop na te gaan; en zoo ge iets ontdekt, dat door ons in strijd met de Heilige Schrift of met de formulering der Symbolische en Liturgische formulieren gezegd mocht zijn, ons hierop in broederlijke liefde te wijzen.

Doch ook, vindt ge van dien aard *niets*, en moet ge zelf toestemmen, dat geen woord door ons in zake den heiligen Doop is gesproken, dat niet letterlijk uit deze formulieren is opgenomen, en kunt ge evenmin beweren, dat we in rangschikking of samenvoeging dezer uittalingen ook maar in eenig opzicht gefraudeerd hebben — dan moet ge ook den moed hebben, dit rondweg te erkennen.

Evenzo, hebben we uw practijk ten opzichte der elders gedoopten verkeerd voorgesteld, elieve, toon dit dan aan, en we zullen ons laten leeren. Maar kunt ge dit niet, en moet ge zelf toestemmen: „Ja, alzo is ook mijn practijk”, heb dan ook den moed, dit uit te spreken, en wees van alle spijkers-zoeken op laag water wars.

En eindelijk, is uws inziens u't deze formulering in zake den heiligen Doop in verband met uw Doopspractijk niet juist geconcludeerd, niets eenvoudiger dan dat gij alsdan door betere conclusie onze conclusie van ongelijk overtuigt.

Maar moet ge zelf erkennen: Als zoo de formuleringen zijn (en dat zijn ze), en zoo mijn practijk is (en dat is zij), dan volgt er de fatale conclusie ook metterdaad en rechtstreeks uit, heb dan ook den moed, om deze conclusie onbewipeld te aanvaarden, en ons daarin eerst bij te vallen.

Dan, maar ook dan eerst, kunnen we verder spreken en verder komen ook.

Immers, als gij dan antwoorde: „Maar met deze conclusie stuit ik op die en die gewichtige bezwaren!”, dan valt daarom volstrekt de conclusie niet, maar volgt er alleen uit, dat bij deze conclusie nog iets bijhoort, en dat op wegneming uwer bezwaren moet gepeinsd.

Want dit wete men wel: Deze bezwaren ontkennen ook wij volstrekt niet. Ze drukken u evenals ons. En al het verschil is maar, dat o. i. de bezwaren niet weggaan en verdwijnen, maar juist vermeerdere en toenemen, zoo we de rechte lijn verlaten, die voortkomt uit onze belijdenis. En dat gij daarentegen, om spoedig over die bezwaren heen te zijn, ze met een *tour de force* opzij wilt zetten, denkende: „Of ik nu in dit stuk der Doopen zoo haarfijn bij de belijdenis blijf, doet er minder toe, zoo ik mijn belijdenis kerk maar gered heb.”

En van dezen weg nu moeten we met ernst en aandrang al onze broederen terugroepen.

We verstaan het best, dat ge zegt: „Zoo houdt ge u wel haarfijn aan de belijdenis van den heiligen Doop, maar brengt het belijdenis karakter der heele kerk in gevaar!”

En zoo eenmaal de vraag stellende, maakt het dan den indruk, alsof ge van twee kwaden het minste moet kiezen, en geplaatst voor de keuze, om of voor den heiligen Doop even de oogen te sluiten, of heel de belijdenis in gevaar te brengen, het laatste verwerpt en voor het eerste kiest.

Toch, elk man van beginsel en van logische denkracht zal het ons toestemmen, dit gaat niet aan.

Zoo mogen we niet doen.

Dat is utiliteit en geen handelen als mannen van karakter.

Neen, er mag *niets* van uw belijdenis in zake den Doop af, en ook uw belijdenis kerk mag niet in gevaar komen, en niet eer mag gerust, er zulk een weg van kerkelijk leven gevonden is, waarop die beide niet meer elkaar bedreigen, maar wederzijds steunen.

Die weg nu ligt in het verband, dat tusschen de beide Sacramenten van Doop en Avondmaal bestaat.

Deze beide, en niet één van die, zijn saam „de sienlijke tekenen der kerke Christi”; en eerst waar men er in slaagt, om tusschen deze beide in uw kerkelijke practijk het juiste verband te leggen, komt ge waar ge wezen moet.

Reeds Johannes à Lasco heeft, toen hij de Lutherische kerk der vluchtelingen organiseerde, deze noodzakelijkheid gevoeld, en het is opmerkelijk, hoe hij terstond poogde op deze teedere aangelegenheid orde te stellen. Iets waar we op terug komen.

Voor ditmaal geven we slechts aan, waar het vandaan kwam, dat de meeste Gereformeerde kerken, en ook de Lutherische, deze noodzakelijkheid minder gevoelden.

De oorzaak lag in het vaste gebruik der kerk van de 16de eeuw, dat alle gedoopten reeds omstreeks hun 14de jaar ten heiligen Avondmaal opgingen.

Zoolang toch deze gewoonte standhield, was het een zeer hooge uitzondering, dat een gedoopte niet ook communiceerde, en daardoor vanzelf onder de kerkelijke tucht viel.

Tot zijn veertiende jaar was men meer onder de ouderlijke tucht; daarna ging men over onder de tucht der kerk; en over gedoopte, maar niet communiceerende personen, ging de tucht der kerk niet.

Ook Calvin, gelijk men uit zijn *Institutie* zien kan, is sterk vóór deze usantie, en wil dat de kinderen, zoo ze slechts even tot bewustzijn komen, terstond ten heiligen Avondmaal zullen gaan.

Te Genève ging men ten Avondmaal soms reeds op zijn 13de jaar.

Wat breuke in deze usantie bracht, was de Doopertje.

Deze toch hief den kinderdoop op, en wilde dat niemand, „t'ij tot den Doop, t'ij tot het Avondmaal zou worden toegelaten, dan die wist „veranderd” te zijn en dus belijden kon uit eigen hooide.

Deze Doopersche denkbeelden vonden vooral in Friesland, Groningen en Oost-Friesland veel ingang, en kwamen van daar naar Londen; en zoo is het geschied: 1°, dat, met name nu nog in Friesland, ook onder de Gereformeerden de dusgenaamde Doopleden voortbestaan; 2°, dat met name in onze kerken het gaan ten Avondmaal van het 14de op het 18de en 20de jaar opgeschoof; en 3°, dat hierdoor de vraag ontstond: „Wat als kerk te doen met die vele gedoopten, die aan de ouderlijke tucht onttrokken, toch niet communiceeren?”

Wie dezen gedachtegang eenmaal helder indenkt, zal terstond gevoelen, dat we hiermee in het hart van de kwestie komen, en reeds gissen, dat er wel terdege een uitweg is, maar die niet mag gezocht in de onderschatting van het Sacrament van den heiligen Doop.

Ten opzichte van den *conf d' état* in de *Prof. Ev. Vereniging* meldt men ons van welingelichte zijde, dat op de voorstelling van het gebeurde door den heer K. T. Baron van Lijnden heel wat zou at te dingen zijn.

Bleek dit, dan zou natuurlijk ook de op de door hem meegedeelde feiten rustende conclusie wijziging ondergaan.

Zeer hopen we daarom, dat van bevoegde hand weerspraak of nadere toelichting volgen moge.

Zoolang er *publiek* niets van geweten wordt dan hetgeen Baron van Lijnden publiceerde, is het publiek ook buiten staat om mist het zedelijk recht, zich een ander oordeel over het gebeurde te vormen.

Ongetwijfeld kan men niet op ieders geuigenis afgaan; maar als een man als Baron van Lijnden, die zelf tegenwoordig, tot in de kleinste details aldait, zoo spreekt, bestaat er (tot tijd en wijle bewijs van het tegendeel volgt) uitteraard vermoeden van *axiopathie*.

Blijkens publiek gemaakte mededeeling heeft Dr. Hoedemaker verleden Zondag, de Bediening des Woords vervuld in de Koeperker te Amsterdam.

Naardien ook dat kerkgebouw nog steeds aan het gebruik der gemeente onttrokken blijft, was de daar gehouden „godsdiens-oefening” uitgaande van den synodalen kerkeraad, die zich onder Dr. Vos c. s. te Amsterdam, ingevolge de kerkelijke troebelen als tegenkerkeraad geformeerd heeft.

De vervulling van een door dezen tegenkerkeraad aangerichte „godsdiens-oefening” sluit derhalve in zich de erkenning van dezen tegenkerkeraad als den eigenlijken kerkeraad der gemeente.

Hieruit blijkt opnieuw in hoe sterke mate Dr. Hoedemaker de laatste maanden van overtuiging veranderd is.

Nog ten vorigen jare schroomde hij niet, in het slot van zijn kritiek op Doedes de classieke heeren openlijk te beschuldigen van Kains-zonde en aan te klagen van *broedermoord*. Hij kwam er voor uit, dat de kerkeraad wel had gedaan met de attesten niet af te geven. Juichte het later toe, dat de „aigzette” broederen, zich aan dit vonnis niet storend, voort waren gegaan met zich als *Kerkeraad* te gedragen. Schreef aan den opnieuw opgetreden kerkeraad een brief, dien hij later zelf publiek maakte. Toog naar Sneek om de Friezen te bewegen, dat ze als één man tegen de Synode moesten opstaan. Zei van Dr. Moquette, dat eer zijn hand had moeten verdragen, dan dat hij zijn naam onder de bul had gezet. gaf uit eigen beweging goeden raad om het bekende Congres wel te doen slagen. En zoo aan dit Congres zelf hartelijk deel hebben genomen, indien men nog den morgen zelf hem op één punt had kunnen ter wille zijn.

Thans daarentegen zijn de heeren Dr. Vos c. s. voor Dr. Hoedemaker weer de kerkeraad en treedt hij onder *hun* hoede op, om „in den naam van Christus” het Woord te prediken.

Om de slachtoffers van wat hij als „broedermoord” qualificeerde, bekraamt hij zich niet meer.

Hij schrijft thans zijne brochures niet meer tegen de Synode, maar tegen hen.

Toch zie niemand hierin iets wonders. „Wij l optrekkende eenige afwij had”, als o gevende dat benauwende selen naar houden”. M scheuring in erkenning „daardoor ver niet naar het terwyl de as gedrongen onder zoo k betreurd. W Velzen, in b „sommige k den weten!” beheert de ten der Chr, groot gevaar stoffelijken, ken” en da beperken m plaatse (pag deze bond neelen aard den duur moet.” En r reglement va ment op de Gereformeer

Ook in de dagen der Reformatie bleek het, dat ook de bestgezinde, die kloekheid miste om door te tasten, tegen zijn wil, ongemerkt gedrongen en verdrongen werd, en, spoediger dan men mogelijk had gedacht, kwam, waar niemand hem ooit zo hebben verwacht.

Toch had, dunkt ons, kiesheid en eigen verleden Dr. Hoedemaker moeten weerhouden van zulk optreden te Amsterdam.

Niemand dwong hem hietoe. Hij deed het vrijwillig en geheel eigener beweging.

Dit laatste smart ons.

Zij het anderen ter waarschuwing.

Voor drie weken deelden we een hartverkwikkend schrijven mede, door den Christelijken Gereformeerden kerkeraad in de kerk te Harderwijk aan den Ned. Geref. kerkeraad dierzelde kerk gezonden.

Thans zendt men ons het niet minder gewichtig antwoord door den Ned. Geref. kerkeraad hierop onder dagteekening van 22 November aan den broederkerkeraad ingediend, met vriendelijk verzoek om daaraan een plaatsje in onze kolommen te even.

Waarom Vooral d en vermoed van den l aan dit st tekenis, o geven. Het luid

Grilly Ch vras

Met dezez opnieuw te October 188 genade van door u ter wordt. Had dan broede welke de n was we voorzeker boom opw vulling van Middelaar den. Ook waar de E opende ove voelen ook lange ontroi waartegen w te waken. maatschappi deels ophiel licht op der meer van G en rechtst menigmaal. Niet minde meest met e elklender. H reden te o Amos: 4 v volk van N gen zonder roep, gevel geven onze Zalig, wann des kruisn brengt, die God, den V Zaligmaker, onze verwa trouwen al bond op o Tot de bea ven genader ting aan he dat, al mog ben met d derlandsch daarmede n schuld aan h aan van on met een e slechts beh verzoening, gerechtighe rood maken gen mogen die, mede nog niet tot kwamen. Het was h oezem en waartoe de over ons w stede gehee Uit deze a anleiding van de do eeniging”. A van de vru drukken. M zal wederot hereeniging onzer afgor rechticheider niet juist ee bijdend tee diging van Heeren alle Aan uwe tot de Doc school, ging schuldbelijg zijne jongat Gereformeer Gereformeer komst, met beschaamd

Doc. Lin chure met 0 klacht des land herion voorwaarde het weder o de verlossi ging van al een als de boezem en l werpe, alle soons, alle den Heere o ootmoedige Doc. Wik rede: „Dol der Chr. Ge mede opine dit: „Wij l optrekkende eenige afwij had”, als o gevende dat benauwende selen naar houden”. M scheuring in erkenning „daardoor ver niet naar het terwyl de as gedrongen onder zoo k betreurd. W Velzen, in b „sommige k den weten!” beheert de ten der Chr, groot gevaar stoffelijken, ken” en da beperken m plaatse (pag deze bond neelen aard den duur moet.” En r reglement va ment op de Gereformeer

Tot de bea ven genader ting aan he dat, al mog ben met d derlandsch daarmede n schuld aan h aan van on met een e slechts beh verzoening, gerechtighe rood maken gen mogen die, mede nog niet tot kwamen. Het was h oezem en waartoe de over ons